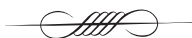

BENOVICS GÁBOR

Banglades szerepe a két feltörekvő világbirodalom – Kína és India – viszonyában

Bevezetés

Banglades (Bangladesi Népi Köztársaság) a Bengál-öböl északi partján, a Gangesz-Brahmaputra torkolatvidékén helyezkedik el. Területe 143 998 km². Szomszédai India és Mianmar. Fővárosa Dhaka. Földünk legsűrűbben lakott állama (1084 fő/km²), 2008-ban 156 millióan éltek az országban, 2025-re a várható népesség 177 millió fő. Az átlagéletkor kiugróan alacsony, 22,5 év. Banglades lakossága etnikailag homogénnek mondható, a népesség zöme a bengáli nyelvet beszéli. A szunnita államvallást az itt élők 84%-a követi, míg a hindu kisebbség aránya 16%. Az életszínvonal rendkívül alacsony: az egy főre jutó bruttó nemzeti termék 2300 \$ (vásárlóerő-paritáson számolva). A születéskor várható élettartam 60 év, az egy lakosra jutó napi tápanyagfogyasztás, a csecsemőhalandóság, az egészségügyi ellátottság tekintetében Földünk legelmaradottabb országai közé tartozik. Nagyarányú az analfabetizmus (57%, a nőknél 68%). A népesség mindössze egyharmada aktív kereső, nagyobb részük az agráriumban dolgozik (62%). Az ország ásványi kincsekben is szegény, és a lakosság számához viszonyítva rendkívül szűk a természeti potenciál, ami kilátástalanná teszi Banglades számára a szegénység ördögi köréből történő kitörést.

Ha egy pillantást vetünk Dél-Ázsia térképére látható, hogy India szinte körülöleli Bangladest, a két ország közötti szoros kapcsolat evidensnek tűnik. Bengál függetlenség előtti történelmét, és Banglades 1971-es véres születését ismerve, ez az evidencia még hangsúlyosabb. Ugyanakkor tudjuk, hogy a két ország viszonya koránt sem volt felhőtlen az elmúlt negyven évben.

A helyzetet bonyolítja, hogy a térségre fokozatosan rávetődik a másik nagyhatalom, Kína árnyéka. Kína egyre befolyásosabb szereplő az egész világban, nemcsak a „hátsó udvarának” számító Délkelet-Ázsiában, hanem Afrikában, Dél-Amerikában, sőt, fokozatosan már Európában is számolni kell növekvő gazdasági, pénzügyi hatalmával. India számára a legaggasztóbb azonban Kína növekvő befolyása saját érdekszférájában, az Indiai-óceán térségében. A Srí Lankán, Bangladesben kínai segítséggel modernizált kikötők, és támaszpontok, valamint az Andamán-szigetek közelében fekvő Nagy-Coco-szigeten felállított hírszerző állomás, amellyel megfigyelés alatt tarthatják az indiai tengerhajózást az Indiai-óceán keleti részében – különös tekintettel a kiemelt fontosságú hajózási útvonalat a Bengál-öböl és a Malaka-szoros között – egyre növekvő aggodalmat keltenek Delhiben. Ha ehhez még hozzávesszük Kína eredendően jó kapcsolatát Pakisztánnal – könnyen kijelenthető, hogy India egy lekötözött óriáshoz hasonlítható a saját portáján.

Ezért Banglades geopolitikai szerepe felértékelődött, és ezt igyekeznek is kihasználni, a híd szerepét betöltve a két feltörekvő nagyhatalom között, amely pozíció eszközt jelenthet súlyos gazdasági problémáinak az enyhítésére. Erről a témáról igyekszem néhány gondolatot bővebben kifejteni a következő oldalakon.

A bangladesi híd nyugati oldala: indiai kapcsolatok

Az elmúlt években – ahogy egyre hangsúlyosabbá vált a kínai–indiai verseny a Bengál-öböl térségében – úgy értékelődött fel Banglades geostratégiai helyzete – nem beszélve India északkeleti tagállamainak problematikájáról. Napjainkban az indiai külpolitikai döntéshozók is kezdenek egyre jobban ráébredni az utóbbi időben keleti szomszédjuk kivételes szerepére.

Banglades azonban legalább ugyanolyan mértékben rá van utalva a „nagy testvérre” – Indiára, hiszen abban az országban, ahol a megközelítőleg a 165 milliós népesség majdnem fele még ma is kevesebb, mint egy dollárból él naponta és a munkahelyteremtés nem tud lépést tartani az igényekkel, létfontosságú, hogy kapcsolódjanak az indiai gazdasági csodához. Az indiai kapcsolat fontosságát jól mutatta Sejk Hasina – a 2009-ben másodjára is hatalomra került – miniszterelnökkasszony 2010 januárjában, Delhiben tett látogatása. A tárgyalásokat nagy várakozások előzték meg mindkét részről, hiszen a Hasina asszony vezette Awami Liga hagyományosan sokkal jobb viszonyt ápol Indiával, mint nagy politikai ellenlábas, a BNP (Bangladesi Nemzeti Párt). Mióta az Awami Liga vette át a hatalmat Bangladesben, jelentős mértékű közeledés figyelhető meg a két ország kapcsolatában. Banglades határozottan lépett fel az országban korábban menedékre talált indiai szeparatista lázadó csoportokkal szemben, több vezetőt letartóztattak és átadtak Indiának. Az erőfeszítéseikért cserében Hasina asszony Indiában átvehette az Indira Gandhi díjat, amelyet nagy megtiszteltetésként aposztrofált a sajtóban, mind magára, mind országára nézve, de a hazai politikai ellenfelei azonnal ösztűz alá vették. A csúcstalálkozó után az India miniszterelnökével, Manmohan Singh-gel közösen kiadott hivatalos közleményt egyenesen árulásnak minősítették, az ellenzék azzal vádolta a miniszterelnök asszonyt, hogy „eladta az országát egy tál lencséért” az indiaiaknak. Igaz, a tál lencsében benne foglaltatott egy egymilliárd dolláros segély is, a legnagyobb, amelyet India eddig valaha egy másik országnak folyósított.

Az indiaiakkal való viszony azonban nagyon érzékeny belpolitikai téma Bangladesben, amely – mint a harmadik legnépesebb iszlám ország – meglehetősen fagyos viszonyban volt az elmúlt időszakban a születésénél bábáskodó Indiával. Ehhez jelentősen hozzájárult a vallási antagonizmus mellett a Farakka gát problémája, amely a Gangesz vizét duzzasztja fel Nyugat-Bengálban, mindössze tíz kilométerre a bangladesi határtól. A bangladesiek a gátrendszer üzembe helyezése óta lényegesen kevesebb vízhez jutnak, ami különösen a száraz időszakban teszi rendkívül nehézé a hajózást, növelte a víz só-koncentrációját, ez pedig nemcsak a halgazdálkodásra, de az ivóvízellátásra és a közegészségügyi viszonyokra is negatív hatást gyakorol, ráadásul – bangladesi vélemények szerint – növeli az elszivatagosodás veszélyét (Hafiz Ahmad 2003). A világ leghosszabb gátjának megépítése – még egyes indiai források szerint is (Muhammad J. I. 2008) – hatalmas ökológiai hiba volt, amely a száraz évszakban eredetileg a Gangesz vizének egy jelentős részét vezeti el a Bhagirathi-Hooghlyba (Wilhelm Z. 2001), ezzel próbálva megmenteni Kalkutta kikötőjét a feltöltődéstől, az eliszaposodástól.

Emellett a két állam között további vitás kérdések is feszülnek. Ilyenek: az enklávék megközelítésének megoldatlansága, a tengeri határ kijelölése a Bengáli-öbölben, ami a kontinentális

talapzatban rejlő szénhidrogénkészletek kiaknázásának joga miatt rendkívül fontos mindkét energiaéhes országban. Ugyancsak gondot okoznak az illegális bevándorlók, akik az 1991-es cezúraváltással meredek ívű fejlődésnek indult India nagyvárosaiba próbálnak eljutni munkalehetőségek reményében. India részben ennek, részben a terrorista csoportok beszívargásának és a csempészetnek a megakadályozása érdekében elkezdett egy falat építeni a bangladesi határra, amit az „Indiai Nagy Falnak” csúfol a média. Valami megoldást találniuk kellene, mert vitathatatlan, hogy 1950 és 2001 között illegálisan bevándorolt bangladesiek száma a becslések szerint elérheti a tizenhét millió főt is (Banerjee B. 2010). A fal azonban nem tökéletes megoldás, bár az indiai határőrök kegyetlenkedéseivel és ártatlanul meggyilkolt falusiakkal még a Human Rights Watch is foglalkozott. A kerítés sok helyen olyan mocsaras, vízenyős területen vezet keresztül, hogy a helyiek egyszerűen átbújnak alatta.

A két ország vezetői a meglévő problémák egy része felett egyelőre átsiklottak, de a kapcsolatok a jövőre nézve mégis biztatóan alakulnak. Ez mindkét ország érdeke, ennek eredményeképpen sikerült aláírni egy öt pontból álló megegyezést. Ennek egyik legfontosabb része volt Banglades szempontjából a már említett egymilliárd dolláros rendkívül kedvező hitel, amiből 14 különféle projektet finanszíroznak Banglades infrastruktúrájának javítása érdekében. A cél főleg a vasútvonalak korszerűsítése, de építenek hidakat, utakat, és felfejlesztik Ashuganj folyami kikötőjét, valamint a közös folyószakaszok kotrására fordítanak az összegből. Ez természetesen Indiának is fontos, hiszen szeretné költséghatékonyabban elérni az északkeleti tagállamait Bangladesen keresztül. Ehhez rá kell bírnia Bangladeset a tranzitútvonalak ismételt megnyitására. Cserében Banglades viszont átjárhatóságot kért Nepál irányába, amivel Nepál is elérhetné a Bangladesi tengeri kikötőket. India ugyancsak jogot szerez Chittagong kikötőjének használatára, ahol a közeljövőben hatalmas fejlesztések várhatóak, nagyrészt a kínai tőke hatására. Kína pozíciójának erősödése viszont már kevésbé jelent megnyugvást India számára. A bangladesi kormányfő a tárgyalás alkalmával arra is ígéretet tett, hogy India ellenes fegyveres csoportok nem lelhetnek menedékre országai földjén.

A legfontosabb kérdésekre – amit elvártak volna a bangladesi kormányfőtől hazai politikai ellenfelei – azonban továbbra sem sikerült megnyugtató választ találni. Ilyen a Farakka-gát és a Teesta folyóval kapcsolatos vízmegosztási kérdés is. A vízmegosztás az egyik legérzékenyebb pontja a két ország kapcsolatának, mivel több mint ötven folyón osztoznak. Banglades földrajzi fekvéséből adódóan meglehetősen kiszolgáltatott helyzetben van, India pedig növekvő energiaigényének megfelelően egyre több duzzasztót épít ezeken a folyókon, jelentősen befolyásolva a vízhozamot, ami hátrányosan érinti Bangladeset.

A bangladesi híd másik oldala: Kína

A „Nézz Keletre” – „Look East” politikája azonban nemcsak Indiában, hanem legalább annyira Bangladesben is népszerű politikai szlogen manapság. Ennek szellemében Banglades próbál utat találni az ASEAN¹ (+3) országok piacára. Ez a tíz ASEAN tagország mellett magá-

¹ ASEAN (Association of South-East Asian Nations) 1967-ben hozta létre Fülöp-szigetek, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, és Thaiföld a bangkoki szerződéssel. 1984-ben csatlakozott Brunei, 1995-ben Vietnám, 1997-ben Laosz és Mianmar, 1999-ben Kambodzsa. A szervezet célja a tagországok közötti gazdasági, társadalmi és kulturális együttműködés elősegítése, de az ASEAN biztonsági kérdésekkel is foglalkozik.

ban foglalja Japánt, Dél-Koreát és Kínát. Az ASEAN-országok önmagukban is fontos gazdasági partnerek és potenciális piacot jelentenek a bangladesi termékek számára, de, a keleti irányú törekvésnek a fő célpontja mégis inkább Kína, amely a tervek szerint Mianmaron keresztül létesítene összeköttetést Bangladdesszel.

Az indiai tárgyalások után Sejk Hasina miniszterelnök asszony hamarosan Kínába is ellátogatott. Látható az egyensúlyra való törekvés a két nagyhatalom között, egyfajta diplomáciai „tojástánc”, amivel Banglades egyrészt arra törekszik, hogy minél több befektetőt és működő tőkét hozzon az országba – enyhítendő a súlyos gazdasági problémákat, amit az elmaradott infrastruktúra, a túlnépesedés és a tanulatlan néptömegek terhe jelent; másrészt Banglades szeretné a túlzott indiai befolyást csökkenteni a kínai kapcsolattal. Természetesen a képletet némileg cizellálja a tény, hogy az Awami Liga hagyományosan „India-barát”, és ezt tudják Kínában is. Ily’ módon érdekes figyelemmel kísérni, hogy ez a kormány miképpen viszonyul a Dél-Ázsiában is egyre növekvő befolyással rendelkező Kínához, amely befolyás-növekedés viszont egyre nagyobb nyugtalanságot kelt Delhiben. Ez a nyugtalansággal vegyes csalódottság vett erőt az indiai vezetőkön, amikor Hasina asszony ugyanazokat a kedvezményeket felajánlotta Kínának is a kikötőhasználatban, mint amit India megkapott. Ez különösen azért aggasztja Indiát, mert a befolyási övezetében egyre teljesebb lesz a kínai gyöngyfüzér – a „string of pearls” – ahogy a kínai támaszrendszert nevezik Mianmartól Port Saidig. A chittagongi kikötő Kínának nemcsak stratégiai megfontolásból lényeges, mert amennyiben megépül a vasút és az autópálya – Mianmaron keresztül Jünnan tartomány közigazgatási központjával Kunminggal –, Kínának egy újabb jól felszerelt mélytengeri kikötő áll rendelkezésére. Így kiiktathatja a Malaka-szorost, jelentősen rövidítve a szállítási időt. Ráadásul ez jótékony hatással bírna Jünnan tartomány fejlődésére.

Gazdasági aspektusból közelítve a kérdést, ugyancsak látható, hogy Kína ezen a téren is igyekszik kiépíteni kapcsolatait, piacokat szerezni a kínai áruk számára. Banglades a világ hetedik legnépesebb országa, még annak ellenére is fontos piac a versenyképes kínai tömegtermelés számára, hogy az egy főre jutó GDP csak 1600 USD, amellyel az országok rangsorában mindössze a 197. pozíciót foglalja el (CIA Factbook 2011). Ennek megfelelően Dél-Ázsiában Kína harmadik legnagyobb kereskedelmi partnere Banglades, bár a kétoldalú kereskedelmi mérleg jelentősen kedvez Kínának. A kereskedelmi forgalmuk 2006-ban már elérte a 3,19 milliárd dollárt, amely az előző évhez képest 28,5%-os növekedést jelentett. Ebből a bangladesi export nem haladta meg a 100 millió dollárt (The Economic Times 2007). Részben ennek köszönhetően Kína jelentős gazdasági segítségnyújtást biztosított Bangladesnek, hogy a kereskedelmi többletét valamelyest ellensúlyozza.

Természetesen Kínának is van néhány neuralgikus pontja, ezek közé tartozik az önálló Tajvan kérdése. Tajvan elsősorban kereskedelmi befolyását igyekszik megerősíteni Ázsiában, ráadásul a világon a hetedik legjelentősebb befektetőnek számít. Miután Banglades – Ázsiában másodikként – beleegyezett, hogy Tajvan kereskedelmi kirendeltséget nyithat Dakkában, Tajvan nagyon komoly tőkebefektetésekre tett ígéretet a Bangladesnek oly fontos textiliparban, ahol éppen Kína az egyik legjelentősebb versenytárs. Ezen kívül az elektronikában és az információ-technológiában is előrelépést ígértek, sőt 2006-ra az ország legnagyobb tőkebefektetőjévé akartak válni. A világ egyik legszegényebb országának, amely jelentős munkaerő-felesleggel rendelkezik, fontosnak tűnt Tajvan szándéka bangladesi vendégmunkások fogadására. Tajvan már korábban is megközelítőleg 300.000 vendégmunkást foglalkoztatott Thaiföldről, Indonéziából, a Fülöpszigetekről és Vietnámból. Most beleegyezett, abba, hogy a külföldi munkaerő szükségletének 10%-át Bangladesből toborozza, és nemcsak szakképzett, hanem betanított, sőt teljesen szakkép-

zetlen munkaerőt is (KUMAR, A. 2007). Ilyen gesztust nem várhattak el a bangladesiek Kínától, így még azon az áron is vállalták a tajvani kapcsolatot, hogy ez egyértelműen kiváltotta Kína rosszsallását. A legfőbb diplomáciai bonyodalmat az okozta, hogy a bangladesi vezetés még csak nem is egyeztetett ebben a – Kína számára különös érzékenységgel kezelt – kérdésben. Ráadásul Tajvan éppen kormányváltás előtt állt, így az időzítés rendkívül balszerencsés volt. Végül – részint a világgazdasági recesszió hatására, részint a tajvani belpolitikai fordulatnak köszönhetően – a tajvani ígéretek megmaradtak ígéretnek és Banglades igyekezett ismét kinyilvánítani elkötelezettségét az „egyetlen Kína”-elv mellett.

Talán ennek is köszönhető, hogy a 2010-es esztendő különösen gyümölcsöző volt a két ország kapcsolatában. Rendezvények sorozataival emlékeztek meg a diplomáciai kapcsolatok felvételének harmincötödik évfordulójáról. A bangladesi miniszterelnök látogatása alkalmával a kínaiak sem fukarkodtak, nem akartak elmaradni az indiai vetélytárs gesztusaitól és egy négyponos gazdasági és technológiai együttműködési megállapodást írtak alá. A gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok újabb lendületet vettek, Kína a megegyezés szerint 100 millió yüanos segítyt (15 millió USA dollárnak felel meg), valamint 700 millió dollárt biztosít, utóbbit egy műtrágyagyár megépítésére, illetve kommunikációs technológiai fejlesztésekre. 2010. július 1-től 4762 bangladesi termékre eltörölték a vámot a kínaiak (Zhang Xianyi 2010), hogy a bilaterális kapcsolatokban valamelyest csökkentsék a bangladesi kereskedelmi deficitet. Wen Jibao kínai miniszterelnök biztosította a bangladesieket arról, hogy ösztönözni fogják a kínai cégeket bangladesi beruházásokra és növelik az együttműködést a mezőgazdaság, a telekommunikáció és az energia szektor területén. Igyekezni fognak támogatást nyújtani a természeti katasztrófák elkerülésében, illetve a károk felszámolásának könnyítésében, amely Bangladeset sajnos gyakran sújtja, továbbá segítők kezét nyújtanak a szegénység felszámolása elleni küzdelemben. Ezen kívül megkezdik a hetedik Banglades–Kína „Barátság” híd építését Kajirteknél. A megállapodás szerint együttműködnek a hibrid rizstermesztés és a mezőgazdasági termékek feldolgozása területén, lehetővé teszik a bangladesi diákok kínai egyetemeken történő képzését. Kína emellett ígéretet tett egy bangladesi kommunikációs műhold pályára állítására.

A kínai–bangladesi kapcsolatok ilyen mértékű intenzitása akkora nyugtalanságot váltott ki Indiában, hogy a bangladesi külügyminisztériumnak ki kellett adni egy közleményt, hogy ez nem fogja negatívan befolyásolni az indiai kapcsolatokat.

A Kínai és Banglades közti kooperáció egyik legfontosabb tere a katonai, védelmi együttműködésben teljesedik ki. Kína korábban is az egyik legnagyobb beszállítója volt a bangladesi hadseregnek, és nagyon „baráti áron” szerelték fel szövetségesüket kínai vadászpilótákkal, harcjárművekkel, ágyúnaszádokkal, rakétákkal. A legtöbb harckocsi (T–59, T–62, T–69, T–79), páncélozott csapatszállító jármű (APC), ágyúk és kézifegyverek, amiket a bangladesi hadsereg használ, Kínából kerültek Bangladesbe. 2008-ban a kínaiak segítségével létesítettek a chittagongi kikötő közelében egy hadihajó-elhárító rakétakilövő állomást, sőt az első teszteket is a kínai szakértők segítségével végezték.

Az ütközőzóna esetleges előnyei és Banglades kilátásai

A kínai kapcsolatok intenzívebbé válása természetesen sérti India nemzeti érdekeit a saját befolyási övezetében és a további kapcsolatok nagymértékben függenek attól, hogy az indiai miniszterelnök – Manmohan Singh – 2011-ben várható látogatása milyen konkrét eredményeket

hoz Banglades számára. Különösen a vízmegosztás és a tengeri határok kijelölésének kérdésében szeretnének megnyugtató megoldást találni. Banglades és Kína között ugyan nincs formális katonai szerződés, amely garantálná a kölcsönös segítséget a másik országot ért külső támadások esetében, mégis a bangladesi vezetés abban bíz, hogy Kínától akár katonai segítségre is számíthat egy esetleges indiai agresszió esetén. Kína már egyszer elsimított egy készülődő katonai konfliktust a Bengál-öbölben, amely Banglades és Mianmar között eszkalálódott a szénhidrogén készletek ellenőrzése és a tengeri határok kijelölésének a vitájában.

Ezekből a tényekből is látható, hogy a térségben növekszik a kínai hatalmi befolyás. Azok a militáns csoportok, amelyek folyamatos biztonsági kockázatot jelentenek Indiában a törvényes rendre nézve, mint pl. az ULFA² korábban bangladesi területről indították akcióikat, most a bangladesi kormány erőteljes fellépése következtében kiszorultak onnan, viszont biztonságra leltek Kína határ menti területein. A kínai szembenállást fokozza, hogy ők soha nem ismerték el a McMahon vonalat és az indiai Arunchal Pradesh állam területén megkérdőjelezik az indiai fennhatóságot. A bangladesi területekről Indiába beszivárgó emberek ugyancsak jelentős biztonsági fenyegetést jelentenek Indiának, hiszen a nagymértékű migráció fokozatosan átformálja az indiai államok, főleg Assam etnikai, kulturális és főleg vallási összetételét. Abból a húszmillió bangladesi bevándorlóból, aki illegálisan tartózkodik India földjén a becslések szerint körülbelül hatmillió Assamban él (Anand Kumar 2005), és komoly félelmek vannak, hogy ott alakul ki egy következő „Jammu és Kashmir”- szerű válsággóc. Elég csak Samuel P. Huntingtonra gondolnunk, aki az „Iszlám véres határaitól” és „törésvonal-háborúkról” (Huntington P.S. 2004) vizionált. A Siliguri-folyosó, amelyet formája alapján „csirkenyaknak” is aposztrofálnak, India Achilles-sarka. A kétszáz kilométer hosszú és negyven kilométer széles folyosó köti össze India északkeleti államait az ország többi részével.

Ezen keresztül halad a közúti, a vasúti és a légifolyosó, és itt található többek között az a megközelítőleg 90 000 km²-es terület, amit 1962-ben a kínaiak elfoglaltak a McMahon-vonalon átlépve, majd vonakodva visszaadtak Indiának. Kína továbbra is jelentős számú haderőt állomásoztat a térségben. Indiai katonai szakértők szerint a kínaiak és a bangladesiek között harmonikus egyetértés alakult ki abban, hogy a keleti tartományokat le kellene választani Indiáról, és megvalósulhatna a közvetlen kínai–bangladesi összeköttetés.

Természetesen ennek egyelőre nincs realitása, de az északkeleti tartományokban mégis jelentős indiai erőforrásokat kötnek le azok a fegyveres lázadó csoportok, amelyek az Indiától való függetlenségért harcolnak, és – bár nem hivatalos – mégis kézzelfogható támogatást kaptak, ill. kapnak Bangladedtől, vagy Kínától.

Banglades szerepének felértékelődése és fókuszba kerülése, a két nagyhatalom rivalizálásában a stratégiai helyzetén kívül a jelentős földgázkészletének is köszönhető. Banglades gáztartalékairól nagyon eltérő híradások láttak napvilágot, amely az ország készleteit a 150 milliárdtól a 900 milliárd köbméterig becsüli (Encyclopedia of Earth 2007). Ez ugyan csak töredéke Mianmar készleteinek, de még így is felértékelte Banglades szerepét a régióban. Ezekhez a gázmezőkhöz Bangladesben nagy reményeket fűznek, hiszen az ország nagyon nehéz gazdasági helyzetben van, folyamatos segélyezésre szorul, minden erőforrásra hatalmas szüksége lenne, ami ezt a kiszolgáltatottságot enyhítheti. Kína és India energiaéhsége ugyancsak kimeríthetetlen, ők is

² A United Liberation Front of Asom (Assam-i Egyesült Felszabadítási Front) harca egy Indiától független Assamért folyik. A konfliktus gyökere a régió gazdasági függőségében, elmaradottságában és a gyarmati örökségnek tekinthető etnikai ellentétekben keresendő. 2005 óta folyik tárgyalás az indiai kormány és az ULFA-t képviselő *People's Consultative Group* (PCG) között.

igényt tartanának a gázkészletekre, de a legvalószínűbb, hogy Banglades hatalmas népességének az energiaigényét fogják kielégíteni, amely évente 10%-kal növekszik. A termelés mennyisége egyelőre nem haladja meg a hazai keresletet, kérdés, hogy a nagyobb mélységben fekvő készleteket miképpen, és milyen költségekkel lehet kitermelni. Banglades gazdasági fejlődéséhez is egyre növekvő mennyiségű energiára van szükség, a kormány tervei szerint, 2020-ra szeretnék, ha az ország teljes lakossága számára elérhetővé válna az elektromos áram, hiszen ez jelenleg csak a lakosság egyharmadának biztosított. Ez pedig konzerválja az elmaradottságot. A hazai szakértők szerint a gázpiacon a hazai keresletet a jövőben a lakossági fogyasztás, az elektromos energiatermelés és az ipari termelés növekedése fogja generálni. A gázkitermelés fejlesztése nagymértékben függ a két nagyhatalom anyagi és technológiai segítségétől, viszont cserébe ők is részesedni akarnak a természeti kincsből, illetve India is szeretne hozzáférfni a még jelentősebb Mianmari gázkészletekhez. A verseny a kitermelt energiahordozókért fokozódik, és Kína úgy tűnik, előnyösebb pozícióban van. Banglades szerepe pedig nagyon fontos, hogy esetleges tranzitútvonalat biztosítson és ne a Siliguri-folyosón kelljen a vezetéket keresztülvinni. A földgázvezeték megépítéséhez óriási befektetésre lenne szükség (az építés költségét egymilliárd dollárra becsülik (Blakeley I. 2006) és a régió egyelőre sokkal nagyobb biztonsági kockázatot hordoz magában annál, hogy komolyan fontolóra vegyék ezt az investíciót. Így a 2005-ben aláírt háromoldalú (India–Banglades–Mianmar) megállapodások ellenére sem indultak meg az építkezések. Banglades azt szeretne volna elérni, hogy India cserében azért, hogy a vezeték bangladesi területen keresztül haladna át, külön megállapodásban garantálja számukra a nepáli és bhutáni vízierőművekből az elektromos energia tranzitálását az indiai hálózaton keresztül. Ezen kívül, egy kereskedelmi folyosó létesítését ugyancsak Indián át – ezekkel az országokkal. Az élelmiszer- és energiahány, a gépgyártás fejletlensége, másfelől a jutaipar kiemelkedő szerepe erősen ráutalja Bangladeset a világpiaci kapcsolatokra (Wilhelm Z. – Szegedi N. 2008). A tranzit kérdése amúgy is az egyik legvitatottabb pont India és Banglades között. A bangladesi oldalról olyan hangokat lehet hallani, India kihasználja hatalmi pozícióját, és előnytelen feltételeket akar kicsikarni Bangladesről, hogy az ő területükön keresztül tudja lebonyolítani az észak-keleti államainak kereskedelmi és katonai ellátását. Ebben van is némi igazság, hiszen India feltehetően többet profitálna ezeknek a tranzitútvonalak megnyitásából, mint Banglades, viszont érthető, hogy cserébe ők szeretnék hozzáférfni az északi államok (Nepál és Bhután) piacaihoz, illetve erőforrásaikhoz. Indiának szüksége van Bangladesre ahhoz, hogy megfelelően el tudja látni ezeket a távoli és valamelyest izolált területeket, jobban ellenőrzése alá tudja vonni őket és a meginduló fejlesztések hatására az ottani elégedetlenségnek, és szeparatizmusnak elejét tudja venni. Az indiai „Vision 2020” szlogenje mögött India több százmilliárd dollárt szándékozik belepumpálni ebbe a régióba, amivel kilencszázalékos gazdasági növekedést tudna ott is generálni.

Összegzés

A tanulmányban igyekeztem bemutatni Banglades jelenlegi helyzetét és lehetőségeit, miképpen igyekszik egyensúlyozni a két gigász között, megtartva önállóságát és növelve a politikai mozgásterét. Úgy kell kialakítania egyfajta „modus vivendi”-t, hogy a saját érdekeit érvényre tudja juttatni olyan fontos ügyekben, mint a tranzit kérdése északra, Nepál irányába, vagy a vízmegosztás problémája. Eközben jelentősen rá van utalva a külső segítségre, a donor országok segélyeire, és ezt a kiszolgáltatottságot még időről-időre súlyosbítják a természeti katasztrófák. Az infrastruktúra és a gazdasági szerkezet elmaradott, a lakosság több mint 50%-a írástudatlan

(CIA Factbook 2011), az emberek döntő hányada mélyszegénységben a felemelkedés legkisebb reménye nélkül tengeti életét. A nehézipar fejletlen, és az ipari szerkezetről sokat elárul, hogy a hárommillió ipari alkalmazott 90%-a nő (Wilhelm Z. 2010). Az országnak szüksége van a külső tőkére, a befektetőkre, Kína és India pedig egyre aktívabb a tőkebefektetések terén. Kína rendelkezik jelenleg a világ legnagyobb valutatartalékával, amely immár megközelíti a 3 milliárd dollárt (Bradsher K. 2011). Kína ösztönzi Banglades megnyitását Mianmaron keresztül, és így Banglades számára olyan infrastrukturális fejlesztések válhatnak elérhetővé, amit önerőből nem tudna megvalósítani, ráadásul megnyílik az út az ASEAN-országok felé is. India segítségével Banglades számára könnyebben hozzáférhetővé válna a nepáli és bhutáni elektromos energia, illetve ezen országok piacai. A nemzetközi politikában is működik a viszonyosság elve, a partnerországok is fellépnek a követeléseikkel, mint pl. a chittagongi kikötő használata, vagy India esetében a tranzitútvonalak megnyitása az északkeleti tartományok irányába. Banglades egyértelműen arra törekszik, hogy egyformán jó kapcsolatot tudjon ápolni Indiával és Kínával, és igyekszik minél nagyobb hasznot húzni Ázsia két feltörekvő nagyhatalmának geostratégiai versengéséből. Ez számára kedvező helyzetet teremt, hiszen ahogy eljuttassa a „húzódozó-felajánlkozó” menyasszony szerepét a két tehetséges kérő között, úgy igyekszik a versengést a maga javára fordítani, és elmaradott gazdaságához tőkét szerezni. Ugyanakkor nincs könnyű helyzetben, hogy megtalálja azt a keskeny ösvényt, amin úgy lehet a két nagyhatalom gyakran egymással ütköző érdekei között manőverezni, hogy egyiknek se veszítse el a bizalmát. Ehhez nagyon józan, pragmatikus politizálásra, egyértelmű politikai vízióra, vezérelvre van szüksége, amely nem egyszerű egy olyan országban, amelyben virágzik a korrupció – az ország a Transparency International listáján a 139. helyet foglalja el (Transparency International 2009) –, a demokrácia ingatag lábakon áll, a belpolitikai porondon számolni kell a szélsőséges vallási irányzatokkal és belső militáns csoportokkal is. 2004-ben a jelenlegi kormányfő is kis híján merénylet áldozata lett. Indiának nagyon fontos, hogy Banglades ne térjen le a demokratikus útról, hogy a szakadár csoportokat ellenőrzése alatt tartsa egy erőskezü központi hatalom, ne kerülhessenek a politika közelébe szélsőséges iszlamista csoportok.

Kína egyelőre a pozícióját igyekszik erősíteni a térségben, hídfőállásokat épít, piacokat keres, és nem foglalkozik az ország politikai berendezkedésével, addig, amíg neki ebből előnye származik. Kína kívár, de az bizonyos, hogy Banglades felemelkedésének kulcsa ennek a két hatalmas országnak a kezében van, és nagyon sok függ a kettejük viszonyának jövőbeni alakulásától.

IRODALOM

- HUNTINGTON, P. S.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása* Budapest 2004 Európa kiadó, 434. p.
- SZEGEDI, N.–WILHELM, ZOLTÁN: Banglades. In Horváth G.–Probáld F.–Szabó P. (szerk): *Ázsia regionális Földrajza*. Budapest, 2004, ELTE–Eötvös kiadó. 453 p.
- WILHELM, ZOLTÁN: Banglades. In Tóth J. (főszerk.): *Világföldrajz*. Budapest, 2010, Akadémiai Kiadó. 1016–1021.
- WILHELM, ZOLTÁN: Bengál környezeti jellemzői a XX. század elején. In Kovács J.–Lóczy D. (szerk): *A vizek és az ember*. Pécs, 2001, PTE–TTK Földrajzi Intézet. 301 p.
- HORVÁTH, JENŐ: *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*. Budapest, 2005, Osiris Kiadó. 62–63.

INTERNETES FORRÁSOK

- BIDISHA, BANERJEE: *The great wall of India* 2010 <http://www.slate.com/id/2276362/> Hozzáférés: 2011.01.06.
- BLAKELEY, I. 2006. <http://energy.ihs.com/News/published-articles/articles/Bangladesh-natural-gas-perspective.htm>. Hozzáférés: 2011.01.10

- BRADSHER, KEITH *Chinese Foreign Currency Reserves Swell by Record Amount*. <http://www.nytimes.com/2011/01/12/business/global/12yuan.html>. Hozzáférés: 2011.01.13.
- HAFIZ AHMAD *India's River Diversion Plan: Its impact on Bangladesh*. <http://search.com.bd/articles/Bangladesh-india-water-problem.html>. Hozzáférés: 2011.01.12.
- KUMAR, ANAND: *Changing Dynamics of Sino-Bangladesh Relations* 2007. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers14%5Cpaper1345.html> Hozzáférés: 2011.01.09.
- KUMAR, ANAND: *Illegal Bangladesi Immigration* 2005. <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers14%5Cpaper1391.html>. Hozzáférés: 2011.01.12.
- MUHAMMAD JAVED IQBAL 2008 <http://newsgroups.derkeiler.com/Archive/Soc/soc.culture.pakistan/2008-09/msg00169.html>. Hozzáférés: 2011.01.12.
- ZHANG XIANYI *China's foreign policy on neighbouring countries and China-Bangladesh relationship* http://www.newstoday.com.bd/index.php?option=details&news_id=15764&date=2010-12-26 Hozzáférés: 2011.01.09
- CIA FACTBOOK <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html> Hozzáférés: 2011.01.13
- ENCYCLOPEDIA OF EARTH http://www.eoearth.org/article/Energy_profile_of_Bangladesh
- THE ECONOMIC TIMES. http://economictimes.indiatimes.com/International__Business/China_grants__over_USD_10_mn_aid_to_Bangladesh/articleshow/2226465.cms Hozzáférés: 2011.01.09
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table Hozzáférés: 2011.01.10.

BENOVICS GÁBOR

The role of Bangladesh between two empires – China and India.

Summary

It is quite evident also in geographical point of view the close and inevitable relationship between Bangladesh and India as the latter virtually surrounds the former one. Nevertheless the relationship between them hasn't been harmonious during the last 40 years at all. It makes the situation even more complex the fact that the other great power's – China's – influence permanently growing in the region which makes the Indian leadership more and more concerned about it. This is naturally Indian sphere of interest, and China has already made its presence in the region of the Bay of Bengal and the Indian Ocean quite evident with the so-called "string of pearls" – the Chinese military base system – in Pakistan, Bangladesh, and Sri Lanka. Besides China made quite definite that they won't recognize the MacMahon-line and won't recognize the Indian supremacy in Arunchal Pradesh state either. In 1962 they have already fought a controversial war in that area. Therefore the geopolitical role of Bangladesh has been appreciated and the political leadership of the country tries to capitalize it creating a virtual bridge between the two political giants and use their support to relief the economical troubles in the country. The particular attention towards Bangladesh' strategic position is due to the country's significant stock of natural gas as well, which potential exploitation is a lucrative possibility for both energy hungry rivals – China and India. Bangladesh has to create such a "Modus Vivendi" that the political leadership of the country can assert their claims for such sensitive issues like the water sharing in the more than 50 common rivers and the transit problems towards the northern countries like Nepal or Bhutan. Meanwhile they badly need the financial and economical support of both of the big potential donor countries. The infrastructure and the economic structure is backward, more than 50% of the population is illiterate, which further perpetuates the poverty and gives little hope for rising out of the misery. The country is extremely short of investments and capital so it needs the support of India and China as these rising economic powers are getting more active in the investment market. The possibility for the a more prosperous future of Bangladesh is rely on the political will of the two most populous countries of the world and their rivalry will definitely influence the fate of that economically and ecologically alike fragile region.